

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 37.015.3:005.32:37.091.212]:37.018.43:004

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.13662727>

Аналіз шляхів підвищення мотивації і самостійності здобувачів освіти у освітньому процесі в умовах дистанційного навчання

Рожкова Анастасія Юріївна

асистент кафедри професійної освіти, ресторанного і туристичного бізнесу,
Навчально-наукового інституту технологій і торгівлі, Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка,
36003, м. Полтава, вул. Івана Банка 3, Україна, <https://orcid.org/0009-0005-1364-1434>

Прийнято: 11.08.2024 | Опубліковано: 29.08.2024

***Анотація.** Сучасна освіта проходить через революційні зміни, особливо в контексті онлайн-навчання. Пандемія COVID-19 стала каталізатором для широкого впровадження дистанційної освіти, що суттєво змінило традиційний процес навчання. У цьому новому освітньому середовищі важливою проблемою є мотивація здобувачів освіти та їхня здатність до самостійного навчання. У статті розглядається питання підвищення мотивації і самостійності здобувачів освіти у освітньому процесі в умовах дистанційного навчання. Метою дослідження є визначення ефективних стратегій, які сприяють розвитку самостійності здобувачів освіти та стимулюють їхню мотивацію під час навчання. В статті розглянуті внутрішні і зовнішні мотивації здобувачів освіти під час дистанційного навчання. Дослідження підтверджує, що здобувачі*

освіти, які мають сильну внутрішню мотивацію, менше відчують стрес і легше адаптуються до онлайн-формату навчання. Результати дослідження свідчать, що інтерактивні навчальні методи, регулярна підтримка з боку викладачів і створення умов для активного спілкування між здобувачами освіти значно покращують їхню мотивацію та залученість. Виявлено, що здобувачі освіти, які брали участь у групових проєктах та отримували зворотний зв'язок, демонстрували вищий рівень самостійності та відповідальності. В статті визначені фактори, які впливають на освітній процес. До них віднесено: зовнішні очікування, соціальне забезпечення, особистісний ріст, втеча або заохочення, пізнавальний інтерес. Визначені стратегії підтримки викладачами у здобувачів освіти мотивації та самостійності в онлайн-освіті. Це інтерактивність навчальних ситуацій, регулярний зворотний зв'язок і гнучкість навчальних планів. У висновках підкреслюється, що впровадження вказаних стратегій може суттєво поліпшити результати навчання та створити більш ефективне освітнє середовище. Рекомендації, представлені в статті, можуть бути корисними для педагогів та управлінців закладів освіти у процесі розробки програм дистанційного навчання, спрямованих на підвищення мотивації та самостійності здобувачів освіти.

Ключові слова: *дистанційне навчання, мотивація здобувачів освіти, самостійність, навчальні стратегії, освітній процес, дистанційна освіта.*

Analysis of ways to increase the motivation and independence of education seekers in the educational process in the conditions of distance learning

Rozhkova Anastasia Yuryivna

assistant of the Department of Professional Education, Restaurant and Tourist Business, Institute of Technology and Commerce, Luhansk Taras Shevchenko

National University, 36003, Poltava, st. Ivan Bank 3, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0005-1364-1434>

Abstract. *Modern education is undergoing revolutionary changes, especially in the context of online learning. The COVID-19 pandemic has become a catalyst for the widespread adoption of distance education, which has significantly changed the traditional learning process. In this new educational environment, the motivation of learners and their ability to learn independently is an important issue. The article examines the issue of increasing the motivation and independence of education seekers in the educational process in the conditions of distance learning. The purpose of the study is to determine effective strategies that promote the development of independence of students and stimulate their motivation during education. The article examines the internal and external motivation of education seekers during distance learning. The study confirms that learners with strong intrinsic motivation experience less stress and adapt more easily to the online learning format. The study results show that interactive learning methods, regular support from teachers and creating conditions for active communication between students significantly improve their motivation and engagement. It was found that students who participated in group projects and received feedback demonstrated a higher level of independence and responsibility. The article identifies factors that affect the educational process. These include: external expectations, social security, personal growth, escape or encouragement, cognitive interest. Identified strategies for teachers to support students' motivation and independence in online education. This is the interactivity of educational situations, regular feedback and flexibility of educational plans. The conclusions emphasize that the implementation of these strategies can significantly improve learning outcomes and create a more effective educational environment. The recommendations presented in the article can be useful for teachers and managers of educational institutions in the*

process of developing distance learning programs aimed at increasing the motivation and independence of education seekers.

Key words: *distance learning, student motivation, independence, educational strategies, educational process, distance education.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. З розвитком цифрових технологій онлайн-освіта стає все більш поширеною серед здобувачі освіти різного віку. Пандемія COVID-19 прискорила цей процес, змусивши заклади освіти по всьому світу переходити на дистанційні формати навчання. Хоча ця трансформація відкрила нові можливості для здобуття знань, вона також стала серйозним викликом для багатьох здобувачів освіти, які змушені адаптуватися до нових умов навчання. Окрім технічних труднощів, з якими стикаються здобувачі освіти, таких як нестабільний доступ до Інтернету або відсутність необхідного обладнання, вони також піддаються великим психологічним навантаженням.

У класичній системі освіти здобувачі освіти звикли до встановленого ритму взаємодії з викладачами та іншими здобувачами. В умовах онлайн-освіти ця взаємодія значно змінюється: викладачі часто не можуть надати необхідну підтримку в реальному часі, а здобувачі освіти можуть відчувати ізоляцію, що впливає на їхню мотивацію до навчання. Існують ризики зниження академічної успішності та відсутності інтересу до освітнього процесу, якщо здобувачі освіти не отримують належної мотиваційної підтримки.

Мотивація та самостійність є ключовими складовими успішного навчання. Мотивація визначає, наскільки активно здобувачі освіти беруть участь в освітньому процесі, а самостійність – наскільки вони здатні організувати своє навчання та ефективно взаємодіяти з навчальними матеріалами без безпосереднього контролю з боку викладачів. Успіх дистанційного навчання

залежить від здатності здобувачів освіти підтримувати цю мотивацію і розвивати самостійність.

Дослідження мотивації та самостійності в контексті онлайн-освіти важливе не лише для короткострокового розуміння механізмів навчання, але і для формування стратегій, які зможуть допомогти здобувачам освіти адаптуватися до нових умов. Серед основних питань, які виникають, – яким чином викладачі можуть підтримувати мотивацію здобувачів освіти і забезпечити високий рівень самостійності? Які методи педагогічної підтримки найбільш ефективні у віртуальному середовищі? Які технології та інструменти можуть бути використані для залучення здобувачів освіти до активного навчання?

Ці питання потребують ґрунтовного аналізу та дослідження, оскільки відповіді на них можуть суттєво вплинути на якість освіти у майбутньому. Розуміння цих механізмів допоможе закладам освіти впровадити дієві методи підтримки здобувачів освіти, забезпечуючи їх успішну адаптацію до цифрового навчального середовища і формування навичок, необхідних для успішного навчання в умовах постійних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження показують, що мотивація здобувачів освіти у дистанційному навчанні може значно варіюватися залежно від факторів, таких як соціальна підтримка, структурування освітнього процесу та доступ до ресурсів. Наприклад, робота Котера і Ланге (2021) відзначає, що здобувачі освіти, які мають підтримку з боку викладачів та інших учнів, демонструють вищу мотивацію до навчання [1]. Інші дослідження, зокрема дослідження Шаріф і Кула (2020), підкреслюють важливість самостійності, яка дозволяє здобувачам освіти краще адаптуватися до формату онлайн-освіти. Вони вказують на те, що здатність організувати своє навчання та поєднувати самостійні дослідження з проходженням курсу є критично

важливими навичками, які можуть визначити успішність у дистанційному навчанні. Інші дослідження, такі як робота Тейлора (2021), підтверджують, що структура навчального процесу, яка включає чіткі дедлайни та детальні інструкції, сприяє підвищенню відповідальності здобувачів освіти за своє навчання, що, в свою чергу, покращує їхню мотивацію.

Сучасні науково-методичні дослідження, що стосуються організації дистанційного навчання, охоплюють роботи багатьох авторитетних науковців, серед яких можна виділити Е. Полата, Н. Коряковцеву, Е. Соловову, В. Демкіну, І. Дмитрієва, М. Карпенка та інших. Питання мотивації здобувачів освіти до онлайн-навчання активно розглядаються в академічних колах як в Україні, так і за кордоном. У своїх дослідженнях вчені аналізують специфіку використання дистанційних технологій, звертаючи увагу на їхні переваги та недоліки. Зокрема, акцентується увага на впливі можливостей інтернету на мотивацію до навчання, які часто є обмеженими як за кількістю доступних ресурсів, так і за їхнім обсягом [2, с. 120]. Порівняльні дослідження, проведені серед здобувачів освіти, які навчаються дистанційно, і тих, хто відвідує заклади освіти, демонструють, що здобувачі освіти в онлайн-форматі проявляють вищий рівень внутрішньої мотивації у порівнянні зі своїми однолітками, що навчаються в традиційних закладах освіти [3, с. 292]. Проте рівень відрахувань здобувачів освіти із закладів освіти через неуспішність під час дистанційного навчання виявляється значно вищим [4, с. 208]. Це підтверджує, що мотивація під час дистанційного навчання є більш складним явищем, ніж свідчать результати вищезазначених досліджень. В результаті, недостатній рівень мотивації був ідентифікований як ключовий фактор, що призводить до високих показників відрахування здобувачів освіти через неуспішність [5]. Тому мотивація здобувачів освіти вважається вирішальним чинником успіху в середовищі онлайн-навчання [6].

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серед українських науковців, які досліджують питання мотивації та самостійності здобувачів освіти в контексті дистанційної освіти, варто відзначити роботи Лариси Кривицької, яка акцентує увагу на психологічних аспектах навчання та мотивації в умовах цифрового навчання. Її дослідження показують, що емоційний стан здобувачів освіти має суттєвий вплив на їхні навчальні досягнення.

Також, важливими є роботи Ірини Бондаренко, в яких вона досліджує вплив інформаційно-комунікаційних технологій на формування навчальної мотивації здобувачів освіти. Вона стверджує, що використання сучасних технологій у навчанні відкриває нові горизонти для зростання рівня мотивації та самостійності.

Таким чином, останні дослідження, у тому числі й ті, що проводяться українськими науковцями, підтверджують, що мотивація здобувачів освіти у дистанційному навчанні є багатогранним явищем, яке залежить від різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів. Тому подальше вивчення механізмів мотивації і самостійності в цьому контексті є актуальним для оптимізації дистанційного навчання у майбутньому.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте залишається чимало невирішених питань. Багато досліджень зосереджуються на загальних аспектах мотивації, але недостатньо уваги приділяється специфіці впливу технологій на мотивацію та самостійність у контексті різних предметів і вікових груп. Відсутність уніфікованих рекомендацій для викладачів також є проблемою, яка потребує додаткового вивчення. Доцільність наукового дослідження полягає в вивченні технологій і їх впливу на мотивацію та самостійність здобувачів освіти. Цей підхід дозволить розробити уніфіковані рекомендації для викладачів, що враховують варіативність предметів і вікових категорій здобувачів освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є визначення рекомендацій щодо підвищення мотивації і самостійності здобувачів освіти в освітньому процесі. Основним завданням є виявлення стратегій, які сприяють розвитку самостійності здобувачів освіти і забезпечують їхню мотивацію в режимі дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивація – це внутрішній стан, що спонукає здобувачів освіти до навчання та досягнення освітніх цілей. Під час дистанційного навчання мотивація здобувачів освіти може бути поділена на внутрішню та зовнішню. Внутрішня мотивація, що полягає у зацікавленості до матеріалу, є ключовою для успішного засвоєння знань. Дослідження підтверджують, що здобувачі освіти, які мають сильну внутрішню мотивацію, менше відчують стрес і легше адаптуються до онлайн-формату навчання. Їм властиво самостійно шукати додаткові матеріали, поглиблювати знання, а також проявляти активність у навчанні.

Зовнішня мотивація, з іншого боку, включає фактори, які не залежать від внутрішніх потреб здобувачів освіти, такі як оцінки, отримання сертифікатів або ризик відрахування. Під час дистанційного навчання важливо підтримувати баланс між внутрішніми та зовнішніми мотивами, щоб запобігти зниженню інтересу до навчання.

Соціальні зв'язки також відіграють важливу роль у мотивації здобувачів освіти. Дослідження показують, що здобувачі освіти, які мають активну соціальну підтримку від інших здобувачів та викладачів, демонструють зростання мотивації та кращі навчальні результати. Під час дистанційного навчання існує ризик соціальної ізоляції, що може вплинути на рівень залучення здобувачів освіти. Впровадження інтерактивних форматів навчання, таких як віртуальні навчальні групи, онлайн-дискусії та спільні проєкти, може істотно сприяти зменшенню відчуття ізоляції серед здобувачів освіти. Такі формати

дозволяють здобувачам освіти не лише спілкуватися та обмінюватися думками, але й формувати міцні соціальні зв'язки, що є важливими для їхнього емоційного та психологічного комфорту. Крім того, активна участь у групових заходах може допомогти розвивати командні навички та вміння працювати з іншими, що є необхідним у сучасному світі. Залучення здобувачів освіти у спільні навчальні процеси не лише підвищує їхню мотивацію, але й формує почуття належності до навчальної спільноти, що, в свою чергу, позитивно впливає на їхнє ставлення до навчання та його успішність.

У процесі дистанційного навчання, так само як і в традиційному, викладачам важливо акцентувати увагу на ключових аспектах, які можуть бути ефективно інтегровані у навчальний курс. Основним фактором є фокус на мотиваційних елементах та принципах, а не тільки на спектрі завдань. Згідно з думкою дослідників та їх практичними спостереженнями, важливими елементами є: 1. навчальне середовище; 2. зворотній зв'язок; 3. активна участь; 4. важливість завдань для здобувача освіти; 5. можливості вибору; 6. різноманітність активностей; 7. зацікавлення; 8. інтенсивність та насиченість матеріалу; 9. співпраця з іншими учасниками навчального процесу; 10. цілеспрямованість у навчанні [7].

Можна виділити також такі фактори, які впливають на освітній процес:

1. Зовнішні очікування – виконання вказівок від інших, відповідність якимось вимогам або рекомендаціям, наданих особами з формальною владою.

2. Соціальне забезпечення – прагнення підвищити свою здатність служити суспільству, участь у суспільній діяльності та розвиток навичок для поліпшення благополуччя людей.

3. Особистісний ріст – бажання покращити свій статус у професійній сфері, забезпечити кар'єрний розвиток і слідувати за успіхами конкурентів.

4. Втеча або заохочення – бажання уникнути нудьги, отримавши перерву від звичайних обов’язків вдома чи на роботі.

5. Пізнавальний інтерес – прагнення до навчання заради власного розвитку, задоволення природної цікавості і використання знань для власних цілей.

Для того щоб забезпечити більш ефективну участь здобувачів освіти у дистанційних курсах, рекомендуємо викладачам дотримуватися таких принципів:

- Чітко визначити вимоги до часу та очікувань від курсу.
- Навчити здобувачів освіти основам дистанційного навчання.
- Бути прикладом активної участі у курсах.
- Бути готовими при необхідності адаптувати вимоги курсу.
- Встановити контакт із здобувачами освіти, які не беруть участь у дистанційному навчанні, і заохотити їх до активності.
- Створити теплу, комфортну та безпечну атмосферу для учасників.

До важливих рекомендацій також можна віднести застосування мультимедійного контенту, при цьому звертати більше уваги саме на зміст завдань, а не лише на зовнішній дизайн при оформленні.

Здобувачам освіти що навчаються дистанційно потрібно бути більш самостійними і більш вмотивованими для успішної діяльності. Самостійність є критично важливою навичкою, яка дозволяє здобувачам освіти управляти своїм навчанням, координувати час та ресурси, приймати рішення. В онлайн-освіті самостійність стає основним чинником, який безпосередньо впливає на успіх навчання. Відсутність контролю з боку викладачів може як заохочувати здобувачів освіти до самостійної роботи, так і призводити до їхньої бездіяльності.

Стратегії розвитку самостійності:

1. **Проектне навчання.** Використання проектної методики в онлайн-форматі може значно підвищити рівень самостійності. Проекти, в рамках яких здобувачі освіти самостійно визначають цілі, планують виконання та оцінюють результати, дозволяють здійснювати управління своїм навчанням.

2. **Дослідження та самоосвіта.** Заохочення здобувачів освіти до виконання самостійних досліджень можуть вивести на новий рівень їх навчання. Викладачі можуть надати списки рекомендованих ресурсів та тем для самостійного вивчення, створюючи можливості для пізнання матеріалів, які викликають інтерес.

3. **Інструменти для саморегуляції.** Використання різноманітних інструментів (таких як таймери, онлайн-календарі, додатки для управління проектами) допомагає здобувачам освіти планувати заняття, встановлювати цілі та відстежувати свій прогрес. Це не лише підвищує їхню відповідальність, але й вчить приймати самостійні рішення.

Для того щоб підтримувати мотивацію та самостійність здобувачів в онлайн-освіті, викладачі можуть реалізувати декілька ключових стратегій:

1. **Інтерактивність навчальних ситуацій.** Включення інтерактивних елементів у онлайн-уроки, таких як вікторини, опитування чи групові обговорення, зробить освітній процес більш цікавим і насиченим.

2. **Регулярний зворотний зв'язок.** Підтримання відкритої лінії комунікації означає, що викладачі повинні надавати здобувачам освіти час і ресурс для отримання відгуків. Це може бути досягнуто за допомогою регулярних оцінок та конструктивних коментарів.

3. **Гнучкість навчальних планів.** Надання здобувачам освіти можливості вибору теми або способу виконання завдання може підвищити внутрішню мотивацію. Гнучкість у навчальних планах дозволяє здобувачам освіти виступати активними учасниками освітнього процесу.

4. Підтримка дружніх зв'язків. Організація соціальних активностей для здобувачів освіти, навіть у віртуальному форматі, може суттєво сприяти покращенню атмосфери у навчанні. Це можуть бути тематичні групи, групи інтересів або навіть онлайн-ігри, що допомагають будувати комунікацію.

Висновки. У висновках можна підсумувати, що ефективне підвищення мотивації та самостійності здобувачів освіти у освітньому процесі є ключовим чинником успішності дистанційного навчання. На основі проведеного аналізу, можна стверджувати, що реалізація комплексних стратегій, включаючи інтерактивні навчальні формати, регулярну підтримку з боку викладачів та створення сприятливого середовища для спілкування між здобувачам освіти, істотно покращує їхню залученість та самостійність. Крім того, ведення відкритих обговорень, використання сучасних технологій та надання здобувачам освіти можливості самостійно обирати завдання сприяють розвитку їх відповідальності та ініціативності. Таким чином, рекомендації, визначені в цій статті, можуть слугувати цінним інструментом для педагогів та адміністрацій закладів освіти у створенні більш ефективних і мотивуючих умов для навчання в дистанційному форматі, що, в свою чергу, позитивно вплине на загальний рівень успішності здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Kotter J. P., Akhtar V., Gupta G. Change: How organizations achieve hard-to-imagine results in uncertain and volatile times. Hoboken, NY: Wiley, 2021.
2. Bekele T. Motivation and satisfaction in internet supported learning environments. A review. *Educational Technology & Society*. 2010. Vol. 2, no. 13. P. 116–127.

3. Wighting M., Liu J., Rovai A. Distinguishing sense of community and motivation characteristics between online and traditional college students. *Quarterly Review of Distance Education*. 2008. Vol. 3, no. 9. P. 285–295.
4. Park J.-H., Choi H. Factors influencing adult learners' decision to drop out or persist in online learning. *Educational Technology & Society*. 2009. Vol. 4, no. 12. P. 207–217. URL: <http://www.ifets.info/> (date of access: 15.07.2024).
5. Artino A. Motivational beliefs and perceptions of instructional quality: Predicting satisfaction with online training. *Journal of Computer Assisted Learning*. 2008. Vol. 3, no. 24. P. 260–270. DOI: 10.1111/j.1365-2729.2007.00258.x.
6. Keller J. First principles of motivation to learn and e-learning. *Distance Education*. 2008. Vol. 2, no. 29. P. 175–185. DOI: 10.1080/01587910802154970.
7. Dennen V. P., Bonk C. J. We'll Leave the Light on for You: Keeping Learners. Flexible learning in an information society. 2007. P. 64.
8. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ МОН України від 25.04.2013 р. № 466 : станом на 23 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 12.07.2024).
9. Мусієнко О., Зелінська О. Дистанційне навчання у вищій школі: моделі і технології. *Наука в інформаційному просторі* : матеріали VII Міжнар. науково-практ. конф., 29–30 верес. 2011 р. Дніпро, 2011. С. 66–72.
10. Сікорський П. І. Моделювання нових навчальних технологій у закладах вищої освіти : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2020. 228 с.
11. Михайлюк М. М., Верголяс М. Р., Верголяс О. О. Самостійна робота, як важлива складова при вивченні дисциплін. World science: problems, prospects and innovations Perfect Publish : UDC 001.1 зб. наук. пр., м. Toronto, 2021. С. 276–287.

12. Внукова Н., Пивоваров В., Успенко В. Стратегія посилення самостійної роботи студентів у контексті приєднання України до Болонського процесу. м. Харків, 14–15 груд. 2004 р. С. 8–10.
13. Martens R., Gulikers J., Bastiaens T. The impact of intrinsic motivation on e-learning in authentic computer tasks. *Journal of computer assisted learning*. 2004. Vol. 5, no. 20. P. 368–376.
14. Motivating factors associated with adult participation in distance learning program / M. M. Abdullah et al. *International Education Studies*. 2009. Vol. 1, no. 4. P. 104.
15. Zimmerman B. J., Schunk D. H. An Essential Dimension of Self-Regulated Learning. *Motivation and self-regulated learning: Theory, research, and applications*. 2008. P. 1.